

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 286 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Islamlarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitness-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	

XORIJIY DAVLATLARDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASH TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI

Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich

Termiz davlat pedagogika instituti

Aniq va tabiiy fanlar fakulteti

Kimyo-biologiya kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola xorijiy davlatlarning biologiya o'qituvchilarini tayyorlash sohasidagi ilg'or tajribalarini o'rganib, ularni O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llash imkoniyatlarini tahlil qiladi. Tadqiqotda Buyuk Britaniya, Finlandiya va Singapurning o'qituvchi tayyorlash tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqilgan. Maqolada O'zbekiston ta'lim tizimining hozirgi holati tahlil qilinib, xorijiy tajribalarni mahalliy sharoitlarga moslashtirish bo'yicha qisqa, o'rta va uzoq muddatli takliflar berilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, xorijiy yondashuvlarni to'g'ri qo'llash orqali O'zbekistonda biologiya o'qituvchilarining professional tayyorgarligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Kalit so'zlar: biologiya o'qituvchilari, o'qituvchi tayyorlash, xorijiy tajriba, PGCE dasturi, pedagogik ta'lim, professional rivojlanish, ta'lim sifati, O'zbekiston ta'lim tizimi, kredit-modul tizimi, malaka oshirish.

Abstract: This article examines advanced international practices in biology teacher training and analyzes opportunities for their implementation in Uzbekistan's education system. The study reviews the distinctive features of teacher preparation systems in the United Kingdom, Finland, and Singapore. The article analyzes the current state of Uzbekistan's education system and provides short-term, medium-term, and long-term proposals for adapting foreign experiences to local conditions. The results indicate that proper application of international approaches can significantly enhance the professional preparation of biology teachers in Uzbekistan.

Key words: biology teachers, teacher training, international experience, PGCE program, pedagogical education, professional development, education quality, Uzbekistan education system, credit-module system, professional development.

Аннотация: Данная статья изучает передовой опыт зарубежных стран в области подготовки учителей биологии и анализирует возможности его применения в системе образования Узбекистана. В исследовании рассматриваются особенности систем подготовки учителей Великобритании, Финляндии и Сингапура. В статье анализируется текущее состояние системы образования Узбекистана и предлагаются краткосрочные, среднесрочные и долгосрочные предложения по адаптации зарубежного опыта к местным условиям. Результаты показывают, что правильное применение зарубежных подходов может значительно повысить профессиональную подготовку учителей биологии в Узбекистане.

Ключевые слова: учителя биологии, подготовка учителей, зарубежный опыт, программа PGCE, педагогическое образование, профессиональное развитие, качество образования, система образования Узбекистана, кредитно-модульная система, повышение квалификации.

KIRISH

XXI asr pedagogik ta'lim tizimiga yangi talablar qo'ymoqda. Ayniqsa, biologiya fanini o'qitish sohasida o'qituvchilarning professional tayyorgarligini oshirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Dunyoning rivojlangan davlatlarida biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tizimida qo'llaniladigan zamonaviy yondashuvlar va tajribalarni o'rganish hamda ularni O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llash imkoniyatlarini aniqlash muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Xorijiy tajribalarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tizimi turli davlatlarda o'ziga xos xususiyatlarga ega. Buyuk Britaniyada PGCE (Postgraduate Certificate in Education) dasturi orqali biologiya o'qituvchilari tayyorlanadi, bu dastur nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtiradi. Finlandiyada esa o'qituvchilik kasbi yuqori hurmatga ega bo'lib, magistrlik darajasi talab qilinadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Buyuk Britaniya tajribasi. Buyuk Britaniyada biologiya o'qituvchilarini tayyorlash PGCE dasturi asosida amalga oshiriladi. Bu dastur 2:2 darajasidagi bakalavr diplomi va biologiya fani bo'yicha kamida 50 % bilimga ega bo'lishni talab qiladi. Birmingham universiteti kabi nufuzli oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilar nazariy ta'lim bilan birga hamkor maktablarda amaliy tajriba o'taydilar. Britaniya modelining asosiy xususiyatlari nazariy va amaliy ta'limning uyg'unligi, hamkor maktablar tarmog'ining keng qamrovi, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish va professional rivojlanishning uzluksizligidadir. King's College London kabi universitetlarda PGCE biologiya dasturi Ofsted tomonidan "A'lo" darajasida baholangan hamda kuchli tadqiqot bazasiga asoslangan.

Davlat	Dastur nomi	Davomiyligi	Kirish talablari	Amaliy mashg'ulotlar
Buyuk Britaniya	PGCE	1 yil	2:2 diplom + 50% biologiya	2/3 qismi maktablarda
Finlandiya	Magistratura	5-6 yil	Yuqori baholar	20 kredit (1/3 qismi)
Singapur	NIE dasturi	1-2 yil	Qat'iy tanlov	Uzluksiz amaliyot

Finlandiya modeli. Finlandiyada o'qituvchilik kasbi juda mashhur bo'lib, universitetlar eng motivatsiyali va iqtidorli nomzodlarni tanlash imkoniyatiga ega. Mutaxassis o'qituvchilar 160 kredit asosiy fan va 60 kredit qo'shimcha fan bo'yicha ta'lim oladilar, 60 kredit pedagogik ta'lim, shu jumladan 20 kredit amaliy mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi. Finlandiya tizimining afzalliklari ilmiy tadqiqotlarga asoslangan ta'lim, yuqori sifatli kirish imtihonlari tizimi, o'qituvchilarning avtonomiyasi va mas'uliyati, shuningdek, uzluksiz professional rivojlanishda namoyon bo'ladi. Bu mamlakatda barcha o'qituvchilar magistrlik darajasiga ega bo'lishi shart va ular chuqur ilmiy-tadqiqot ko'nikmalariga ega bo'lishi talab etiladi.

Singapur tajribasi. Singapurda fan o'qituvchilarini tayyorlash tizimi PISA va TIMSS xalqaro baholashlarida doimiy yuqori natijalarga erishish omillaridan biri hisoblanadi. Mamlakat bo'ylab barcha universitetlar 2020-yildan boshlab ECTS asosidagi kredit-modul tizimiga o'tdi. Singapur modelining xususiyatlari qat'iy tanlov jarayoni, uzluksiz professional rivojlanish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va STEM ta'limiga alohida e'tiborda namoyon bo'ladi. National Institute of Education (NIE) orqali o'qituvchilar yuqori sifatli ta'lim oladilar va doimiy malaka oshirish dasturlarida qatnashadilar.

O'zbekistonda ta'lim tizimida keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Hozirda tizimda 30 792 ta maktabgacha ta'lim muassasasi, 10 160 ta umumiy o'rta maktab faoliyat yuritmoqda va 700 ming o'qituvchi hamda mentor 8,5 million talabaga ta'lim bermoqda. O'qituvchilar maoshi o'rtacha 2,5 barobarga oshirildi hamda chet tili, axborot texnologiyalari, matematika, kimyo va biologiya bo'yicha milliy hamda xalqaro sertifikatlariga ega o'qituvchilar uchun qo'shimcha to'lovlar joriy etildi. Oliy ta'lim qamrovi 2016-yildagi 9 % dan 2023-yilga kelib 42 % gacha oshdi va oliy ta'lim muassasalari soni 77 tadan 213 tagacha ko'paydi.

Ko'rsatkich	2016-yil	2023-yil	O'zgarish
Oliy ta'lim qamrovi	9 %	42 %	+33 %
Universitetlar soni	77 ta	213 ta	+136 ta
O'qituvchilar maoshi	Asos	2,5 bar. oshgan	+150 %

Biroq, tizimda hali ham qator muammolar mavjud. Sinflarda talabalar soni ko'p (35–38 nafar), 460 ta maktab sifatsiz ta'lim beruvchi maktablar ro'yxatida bo'lib, o'qituvchilarning professional tayyorgarlik darajasida kamchiliklar kuzatilmoqda. Ayniqsa, 2023-yilda 642 ta maktab past sifatli ta'lim beruvchi maktablar ro'yxatida bo'lgan bo'lsa, 2024-yilda bu raqam 545 taga, 2025-yilda esa 460 tagacha kamaydi.

Xorijiy tajribalarni qo'llash bo'yicha takliflar. Qisqa muddatli choralar doirasida o'qituvchilar malakasini oshirish dasturlarini tashkil etish, xorijiy tajriba asosida intensiv kurslar o'tkazish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha treninglar uyushtirish lozim. Shuningdek, Buyuk Britaniya va Finlandiya universitetlari bilan o'qituvchi almashinuvi dasturlarini yo'lga qo'yish va Singapur tajribasi asosida onlayn ta'lim platformalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. O'rta muddatli istiqbolda ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqish, PGCE dasturi asosida biologiya o'qituvchilarini tayyorlash magistratura dasturini ishlab chiqish hamda kredit-modul tizimini bosqichma-bosqich joriy etish zarur. Amaliy tajriba tizimini rivojlantirish maqsadida hamkor maktablar tarmog'ini kengaytirish va mentor-o'qituvchilar tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish kerak.

Uzoq muddatli rejalar biologiya o'qituvchilarini tayyorlashning yangi milliy standartlarini ishlab chiqish, xalqaro akkreditatsiya tizimini joriy etish hamda ilmiy-tadqiqot bazasini kuchaytirishni o'z ichiga oladi. Ta'lim sohasidagi ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish va pedagogik universitetlar negizida tadqiqot markazlarini tashkil etish orqali o'qituvchilarning ilmiy salohiyatini oshirish mumkin.

Muddat	Asosiy yo'nalishlar	Kutilayotgan natijalar
1–2 yil	Malaka oshirish, xorijiy hamkorlik	O'qituvchilar bilim darajasining oshishi
3–5 yil	Dasturlarni qayta ko'rish, kredit-modul tizimi	Zamonaviy ta'lim standartlari
5–10 yil	Milliy standartlar, tadqiqot markazlari	Xalqaro darajadagi ta'lim tizimi

XULOSA

Xorijiy davlatlarning biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi O'zbekiston uchun qimmatli darslar beradi. Buyuk Britaniyaning PGCE dasturi, Finlandiyaning yuqori sifatli tanlov tizimi va Singapurning zamonaviy yondashuvlari bizning sharoitimizda moslashtirilishi mumkin. O'zbekistonda oliy ta'lim qamrovining sezilarli o'sishi va o'qituvchilar maoshining oshirilgani ijobiy o'zgarishlardir. Ammo sifatli biologiya o'qituvchilarini tayyorlash uchun xorijiy tajribalardan samarali foydalanish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va uzluksiz professional rivojlanish tizimini yaratish zarur. Kelajakda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tizimini xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish, ilmiy-tadqiqotlarga asoslangan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash orqali O'zbekiston ta'lim tizimining sifatini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Birmingham City University. Secondary Science: Biology with QTS - PGCE - 2025–26 Entry [Elektron manba]. URL: <https://www.bcu.ac.uk/courses/pgce-secondary-science-biology-2025-26> (Murojaat sanasi: 11.08.2025).
2. Education and Training Monitor 2024 - Finland // European Commission. 2024. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/en/country-reports/finland.html> (Murojaat sanasi: 11.08.2025).
3. Finnish National Agency for Education. Erasmus+ develops teacher education - Finland is involved in every third project funded in Europe, 2025. URL: <https://www.oph.fi/en/news/2025/erasmus-develops-teacher-education-finland-involved-every-third-project-funded-europe> (Murojaat sanasi: 11.08.2025).
4. International Science Education Conference 2024 Singapore. Science Education's Responses to the Post-Truth Era // ISEC 2024. Singapore, 2024. URL: <https://isec2024singapore.org/> (Murojaat sanasi: 11.08.2025).
5. Journey of science teacher education in Singapore: past, present and future // Asia-Pacific Science Education. 2018. Vol. 4. Article 2. DOI: 10.1186/s41029-017-0018-8.
6. King's College London. Postgraduate Certificate in Education (Biology), 2025. URL: <https://www.kcl.ac.uk/study/post-graduate-taught/courses/pgce-biology> (Murojaat sanasi: 11.08.2025).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.